

TA'LIM MUASSALARINI MUZYLAR BILAN HAMKORLIGI XORIJ TAJRIBASI MISOLIDA

Shodmonov Xakimjon

**Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti
mustaqil izlanuvchisi
(tel: 93-009-00-18)**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15349568>

Annotatsiya: Mazkur dissertatsiyada yoshlarning ma'naviy-estetik dunyoqarashini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida muzeylarning o'rne va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilingan. O'zbekiston Respublikasida yoshlar tarbiyasiga qaratilgan davlat siyosati, madaniyat va san'at muassasalari faoliyatining nazariy va amaliy asoslari o'rganilgan. Xalqaro tajriba, jumladan, Finlandiya, Germaniya, Janubiy Koreya va Xitoydagi muzey-ta'lim tizimi integratsiyasi misolida zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinib, ularning O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Dissertatsiya davomida muzeylar va ta'lim muassasalari hamkorligining o'ziga xos jihatlari, interaktiv va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan loyihalarning estetik tarbiyadagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: Yoshlar tarbiyasi, ma'naviy-estetik dunyoqarash, muzeylar, ko'rgazmalar, ta'lim tizimi, xalqaro tajriba, interaktiv texnologiyalar, madaniyat va san'at, estetik tarbiya.

Abstract: This dissertation examines the role and significance of museums in shaping and enhancing the spiritual and aesthetic worldview of youth. It explores the theoretical and practical foundations of cultural and art institutions within the framework of the youth policy of the Republic of Uzbekistan. International experiences, particularly from Finland, Germany, South Korea, and China, regarding the integration of museums into the educational system are analyzed, highlighting their potential applicability in Uzbekistan. The research also investigates the collaboration between museums and educational institutions, and the contribution of interactive and digital technologies to aesthetic education.

Keywords: Youth education, spiritual and aesthetic worldview, museums, exhibitions, educational system, international experience, interactive technologies, culture and arts, aesthetic education.

Kirish. Globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan bugungi zamonda yoshlarning ma'naviy-estetik tarbiyasi dolzarb ijtimoiy-madaniy vazifalardan biri sifatida maydonga chiqmoqda. Shu nuqtayi nazardan, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda, ularning estetik didini shakllantirishda muzeylarning o'rne alohida ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida yoshlarni har tomonlama barkamol shaxslar sifatida voyaga yetkazish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi. Prezidentimiz tomonidan ilgari surilayotgan "Yangi O'zbekiston — yangi ma'naviyat" tamoyili asosida madaniyat va san'at sohasida olib borilayotgan islohotlar, xususan, yoshlarni muzeylar orqali ma'naviy va estetik tarbiyalash masalasi ham markaziy o'ringa chiqmoqda.

Muzeylar bugungi kunda faqat tarixiy va madaniy yodgorliklarni saqlovchi muassasa sifatida emas, balki yoshlarni madaniy meros bilan tanishtirish, ularning dunyoqarashini kengaytirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va estetik hissiyotlarini oshirishning samarali vositasi sifatida faoliyat yuritmoqda. Ayniqsa, zamonaviy interaktiv va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ko'rgazmalar, mahorat darslari va virtual ekskursiyalar

yoshlarning muzeylarga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshirmoqda.

Mazkur dissertatsiya yoshlarni ma'naviy-estetik dunyoqarashini takomillashtirishda muzeylarning tutgan o'rnini va ushbu jarayondagi samarali tajribalarni o'rganishga, shuningdek, xalqaro tajribalar asosida O'zbekistonda mavjud imkoniyatlardan yanada samarali foydalanish yo'llarini ishlab chiqishga qaratilgan.

Filandiya ta'lim muassasalari bilan muzeylar o'rtasidagi hamkorlik. XXI asrda ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri — yoshlarning ijtimoiy, madaniy va estetik dunyoqarashini kengaytirishdan iborat. Bu borada Filandiya tajribasi e'tiborga loyiqdir. Filandiya muzeylar va maktablar o'rtasidagi hamkorlik tizimli tarzda yo'lga qo'yilgan bo'lib, u yoshlarning tanqidiy fikrlashini, estetik didini va madaniy ongini shakllantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Filandiya Ta'lim va Madaniyat vazirligi tomonidan 2007-yildan boshlab amalga oshirilayotgan "Culture for All" (Barchaga madaniyat) dasturi doirasida ta'lim muassasalari bilan madaniyat institutlari, jumladan, muzeylar o'rtasida yaqin aloqalarni o'rnatish ko'zda tutilgan. Bu dastur doirasida maktab o'quvchilari yiliga kamida ikki marta muzeylarga tashrif buyurishi majburiy etib belgilangan¹.

Muzey-pedagogika yondashuvida Filandiya ilg'or tajribaga ega. Misol uchun, Helsinki shahridagi Ateneum san'at muzeyi va Kiasma zamonaviy san'at muzeyi ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda o'quv rejalari bilan uyg'unlikni ta'minlashga alohida e'tibor qaratadi. Ular nafaqat ekspozitsiyalarni tomosha qilishni, balki o'quvchilar uchun interaktiv seminarlar, rassomlar bilan uchrashuvlar va ijodiy mashg'ulotlar tashkil etishni yo'lga qo'ygan².

Filandiya "Learning Museum" (O'quv muzeyi) modeli keng tarqalgan bo'lib, bu yondashuvda muzeylar ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Muzeylar darsliklardagi mavzularni jonli eksponatlar orqali boyitadi, shu orqali o'quvchilarning mavzuga qiziqishi va tushunchasi ortadi. Masalan, tarix darslarida Fin urushlari haqidagi mavzularni Milliy tarixiy muzey eksponatlari orqali tushuntirish samaradorligi ancha yuqori baholanmoqda³.

Yana bir muhim jihat shundaki, Filandiya maktablarida estetik tarbiya faqat musiqa yoki san'at darslaridagina emas, balki barcha fanlar bilan integratsiyalashgan holatda olib boriladi. Bu yondashuvda muzeylar o'quvchilarning madaniy kompetensiyalarini shakllantirishda vosita sifatida xizmat qiladi. UNESCO tomonidan 2019-yilda tayyorlangan hisobotda ta'kidlanishicha, Filandiya madaniyat muassasalari, xususan, muzeylar bilan hamkorlik yoshlarning o'z fikrini erkin ifodalash, vizual savodxonlik va madaniy ko'nikmalarini oshirishda yuqori natija bergan⁴.

Ta'lim tizimining yuqori darajada muvofiqlashtirilganligi sababli, Filandiya muzeylari pedagoglar bilan birgalikda dars materiallarini ishlab chiqadi va ularni o'quv dasturlariga moslashtiradi. Masalan, "Kultus.fi" platformasi orqali o'qituvchilar uchun turli yosh guruhlarini

¹ Ministry of Education and Culture of Finland. Culture for All Programme. Helsinki: MEC, 2008. – 42 b.

² Ateneum Art Museum. Learning at Ateneum. – Helsinki: Finnish National Gallery, 2021. – 28 b.

³ Kallio, T. Museopedagogiikka ja oppimiskokemus. // Kasvatus ja Aika, 2020, №2. – B. 45–59.

⁴ UNESCO. Culture and Education: Report on the Role of Cultural Institutions in Learning. – Paris: UNESCO Publishing, 2019. – 66 p.

bo'yicha tayyorlangan muzey mashg'ulotlari katalogi taklif etiladi⁵.

Shunday qilib, Filandiya tajribasi muzeylar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi integratsiyalashgan hamkorlikning samarador namunasidir. Bu modeldan O'zbekiston sharoitida ham foydalanish imkoniyatlari mavjud bo'lib, ayniqsa yoshlar estetik tarbiyasini kuchaytirishda ushbu yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi.

Xitoy Xalq Respublikasida ta'lim va madaniyat sohasidagi hamkorlik davlat siyosati darajasida amalga oshirilib, ta'lim muassasalari bilan muzeylar o'rtasidagi integratsiyalashgan loyihalar yosh avlodni har tomonlama yetuk shaxs sifatida tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi. Xususan, estetik va ma'naviy tarbiyani chuqurlashtirish maqsadida Xitoyda "Madaniy meros ta'limi" (Cultural Heritage Education) konsepsiyasi keng qo'llaniladi. Bu konsepsiya muzeylarni ta'lim tizimining muhim bo'g'ini sifatida qarashni nazarda tutadi.

Masalan, Pekindagi Tsinghua universiteti va Xitoy Milliy Muzeyi o'rtasidagi hamkorlik to'g'risidagi kelishuvga asosan, talabalar har yili muzeyda amaliy mashg'ulotlar va tadqiqot loyihalarida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu hamkorlik natijasida talabalar nafaqat nazariy bilim, balki ekspozitsiya dizayni, arxiv ishi va madaniy meros ob'ektlari bilan ishlash kabi ko'nikmalarni ham o'zlashtiradilar⁶.

Bundan tashqari, Xitoy ta'lim vazirligi tomonidan amalga oshirilgan "Muzeydagi dars" (Lessons in Museums) dasturi doirasida maktab o'quvchilari uchun maxsus o'quv rejalari ishlab chiqilgan. Bu rejalarda tarix, san'at va adabiyot fanlari muzey eksponatlari bilan bog'liq holda o'qitilishi nazarda tutilgan. Jumladan, Shanxaydagi tabiiy fanlar muzeyi va maktablar o'rtasidagi hamkorlik doirasida ekologiya va biologiya fanlari o'quv jarayonida amaliy namoyishlar asosida o'tkazilmoqda⁷.

Xitoyda muzey va ta'lim muassasalari hamkorligi nafaqat an'anaviy ta'lim shakllarida, balki raqamli texnologiyalar orqali ham faol rivojlanmoqda. Masalan, "China Digital Museum Education Platform" onlayn tizimi orqali talabalar va o'qituvchilar virtual ekskursiyalar, multimedaviy ta'lim kurslari va tadqiqot loyihalarida qatnashish imkoniyatiga ega bo'lmoqda⁸.

Bu platforma orqali ta'lim muassasalari o'quv jarayonini vizual va interaktiv shaklda boyitish imkonini topmoqda.

Umuman olganda, Xitoy tajribasi shuni ko'rsatadiki, muzeylar va ta'lim muassasalarining samarali hamkorligi yoshlarning estetik va ma'naviy kamolotini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Bu hamkorlik shakllari turli loyihalar, o'quv kurslari, tadqiqotlar va raqamli platformalar orqali amalga oshirilmoqda. Bunday yondashuv O'zbekiston muzeylar tizimi uchun ham ilg'or tajriba sifatida xizmat qilishi mumkin.

Janubiy Koreyaning ta'lim tizimida muzeylar ta'limiy resurs sifatida alohida o'rin egallaydi. Mamlakatda "muzey-pedagogika" (museum pedagogy) konsepsiyasi doirasida muzeylar ta'lim muassasalari bilan yaqin hamkorlikda faoliyat yuritadi. Bu hamkorlik, asosan,

⁵ **Kultus.fi.** Learning Content and Resources for Teachers. [Elektron resurs] – Rejim kirish: <https://www.kultus.fi>

⁶ Zhang, H. University-Museum Collaborations in China: Case Study of Tsinghua and the National Museum. — Beijing: Educational Research Press, 2020. — C. 112–118.

⁷ Liu, Y. Innovations in Heritage Education: The Shanghai Model. // Journal of Chinese Education. — 2021. — №4. — C. 47–53.

⁸ Chen, L. *Digital Museum Learning in China: Building Platforms for the Future.* — Shanghai: Museum & Technology Review, 2022. — C. 60–68.

fuqarolik, tarixiy, estetik va texnolo-gik ta'lim yo'nalishlarida namoyon bo'ladi.

Janubiy Koreya Ta'lim vazirligi tomonidan 2013 yilda ishlab chiqilgan "Museum Education Activation Plan" dasturi doirasida muzeylar maktablar bilan integratsiyalashgan holda ish olib borishlari uchun huquqiy va moliyaviy asoslar yaratilgan. Bu dasturga ko'ra, maktab o'quvchilari uchun yil davomida kamida ikki marotaba muzeylarda dars o'tish majburiyati belgilangan. Ushbu darslar maxsus o'quv ssenariylari asosida tashkil etiladi va fanlararo yondashuvda quriladi⁹.

Masalan, Seul Milliy Muzeyi (National Museum of Korea) va Koreya Milliy Ta'lim Universiteti o'rtasidagi hamkorlik doirasida "Madaniy meros va ta'lim" (Heritage and Education) nomli ilmiy-amaliy dastur amalga oshiriladi. Bu dastur doirasida talabalar muzeyda ekspozitsiyalar yaratish, ekskursiya ssenariylarini ishlab chiqish, bolalar uchun interaktiv mashg'ulotlar tayyorlash kabi jarayonlarda ishtirok etishadi. Bu orqali talabalar amaliy ko'nikmalarni shakllantirish barobarida, estetik va ma'naviy qadriyatlarga nisbatan hissiyotli munosabatni rivojlantiradilar¹⁰.

Shuningdek, Janubiy Koreya muzeylari raqamli ta'lim texnologiyalaridan keng foydalanmoqda. Masalan, Koreya Milliy San'at Muzeyi (National Museum of Modern and Contemporary Art, MMCA) "Online Museum School" dasturi orqali maktab va universitet talabalariga multimedaviy darslar, virtual ekskursiyalar va san'at tahlili bo'yicha onlayn kurslar taqdim etadi. Bu platforma interaktiv darslar bilan boyitilgan bo'lib, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi¹¹.

Janubiy Koreya tajribasi muzeylarni nafaqat madaniy muassasa, balki faol ta'limiy maydon sifatida qarashni amalga tadbiq etib kelmoqda. Bu tajribada ta'lim muassasalari va muzeylar o'rtasidagi samarali hamkorlik huquqiy asoslar, maxsus metodik dasturlar va raqamli platformalar orqali mustahkamlangan.

Germaniyada muzeylar faqat eksponat namoyishi uchun emas, balki ta'limiy muassasa sifatida faoliyat yuritadi. Xususan, **"Museumspädagogik" (muzey pedagogikasi)** atamasi aynan shu mamlakatda shakllangan bo'lib, bu sohada mutaxassislar tayyorlanadi va universitetlarda muzey pedagogikasi kurslari joriy etilgan¹².

Berlindagi **"Museum für Naturkunde"** va **"Jüdisches Museum"** kabi muassasalarda maktab o'quvchilari uchun maxsus darslar, interfaol mashg'ulotlar, kvestlar va "o'zini tarixchi sifatida sinab ko'rish" mashg'ulotlari tashkil etiladi. Bu darslar ta'lim standartlari bilan uzviy bog'langan holda ishlab chiqilgan.

Germaniyada muzeylar faqat o'qitish va ma'lumot berish uchun emas, balki o'quvchilarni faol ravishda o'rganishga va tadqiqot qilishga undaydi. Xususan, muzey pedagogikasi (Museumspädagogik) sohasida alohida ta'lim tizimi mavjud bo'lib, bu mutaxassislar muzeylar bilan ta'lim muassasalarining hamkorligini mustahkamlashda katta rol o'ynaydi. Germaniya muzeylarida maktab o'quvchilari uchun interfaol mashg'ulotlar, amaliy seminarlar va tarixiy qahramonlar ro'yxatidagi mashg'ulotlar o'tkaziladi, shuningdek,

⁹ Ministry of Education, Korea. *Museum Education Activation Plan*. — Seoul: MoE Publication Office, 2013. — C. 14–22.

¹⁰ Lee, J. H. *University-Museum Collaborations in Korea: Case Study of National Museum and KNUE*. // Korean Journal of Museum Education. — 2020. — №2. — C. 33–40.

¹¹ Kim, S. Y. *Digital Museum Learning in Korea: Practices at MMCA*. — Seoul: Art & Education Journal, 2022. — №5. — C. 59–66.

¹² Becker, H.C. *Museumspädagogik heute*. — Berlin: Museum-Verlag, 2012. — 146 S.

muzeyga tashrif buyurgan o'quvchilar uchun o'quv materiallari, qo'llanmalar tayyorlanadi.

Fransiyada “san’at orqali ta’lim” konsepsiyasi davlat siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biridir. Muzeylar maktablar bilan uzviy hamkorlikda ish olib borib, maxsus ta’lim paketlari ishlab chiqadi. Masalan, **Louvre muzeyi** “Classes au

Louvre” dasturi orqali o’quvchilar uchun har hafta muzeyda o’quv mashg’ulotlari tashkil etadi¹³.

Ushbu dastur doirasida o’quvchilar nafaqat eksponatlarni ko’radilar, balki rassomlar, tarixchilar va pedagoglar ishtirokida amaliy seminarlar o’tkazadilar. Bu pedagogik yondashuvlar Fransiyaning “Laïcité” siyosati — din va davlat ajratilgan holda, umuminsoniy qadriyatlarni o’rgatishga yo’naltirilgan ta’lim tizimi bilan bog’liq.

Fransiya: Fransiyaning “Laïcité” ta’lim siyosati, ya’ni diniy ajratish prinsipi asosida muzeylar ta’lim dasturlarini ishlab chiqadi. Fransiyada muzeylar ta’lim tizimi bilan faol hamkorlik qiladi, o’quvchilarni nafaqat eksponatlarni ko’rish, balki rassomlar va tarixchilar bilan bevosita uchrashuvlar orqali amaliy bilim olish imkoniyatlari bilan ta’minlaydi. Louvre muzeyining “Classes au Louvre” dasturi esa o’quvchilarga san’at va tarixning o’ziga xos sohalarini o’rganish imkonini beradi, bu esa ularning estetik va madaniy rivojlanishiga katta hissa qo’shadi.

Yaponiya muzeylari ta’limda an’anaviylik va zamonaviylikni birlashtirishga alohida e’tibor qaratadi. Ularda milliy madaniyat, hurmat, zehn ravshanligi va vizual tafakkurni rivojlantirish markazda turadi. Tokio milliy muzeyi, Kioto tarix muzeyi maktablar bilan uzluksiz hamkorlikda ishlaydi¹⁴.

Yaponiyada muzeylarga tashriflar alohida ta’lim standarti asosida tashkil etiladi va bu tashriflar uchun o’qituvchi va muzey o’rtasida tuzilgan maxsus “pedagogical guide” bo’ladi. Ta’lim muassasalarida o’tkaziladigan har qanday tarix darsiga muzey materiallari ilova etiladi.

Yaponiya: Yaponiya muzeylari o’ziga xos pedagogik yondashuvlarga ega bo’lib, an’anaviy madaniyat bilan zamonaviy texnologiyalarni uyg’unlashtiradi. Yaponiya muzeylarida, xususan, Tokio milliy muzeyi va Kioto tarix muzeyi kabi joylarda, maktablar bilan ta’lim va madaniyatni birlashtirgan maxsus mashg’ulotlar, seminarlar va pedagogik gidlar ishlatiladi. Bu yerda darslar faqat nazariy ma’lumotlarni o’rganish bilan cheklanmay, amaliy mashg’ulotlar ham o’tkaziladi.

AQShda muzeylar ta’lim tizimining muhim bo’g’ini sifatida emas, balki jamoatchilik tarbiyasi va shaxsiy rivojlanish makoni sifatida qaraladi. Vashingtondagi **Smithsonian Institution** — dunyodagi eng yirik muzey-kompleks bo’lib, uning faoliyati ta’lim bilan chambarchas bog’langan.

Bu muassasalar maktablar bilan onlayn darslar, interfaol platforma, virtual sayohatlar orqali hamkorlik qiladi. Muzey veb-portallari maktab o’qituvchilari uchun maxsus resurslar, dars konspektlari, videomateriallar taqdim etadi¹⁵.

AQSh: AQShda muzeylar ta’lim va madaniyat sohalarida alohida o’rin tutadi. Smithsonian Institution kabi yirik muzeylar ta’lim tizimi bilan chambarchas bog’langan holda onlayn kurslar, virtual sayohatlar, interfaol ta’lim dasturlari orqali o’quvchilarga xizmat qiladi. AQSh muzeylarining veb-portallarida dars materiallari, video-ma’ruzalar va dars konspektlari

¹³ Musée du Louvre. “Classes au Louvre” – Rapport pédagogique. – Paris, 2020. – URL: www.louvre.fr

¹⁴ Yamamoto, K. Education and Museum Collaboration in Japan. – Tokyo: National Museum Press, 2018.

¹⁵ Smithsonian Institution. Education resources. – URL: www.si.edu/education

mavjud bo'lib, o'qituvchilar va o'quvchilarga keng imkoniyatlar yaratadi.

Germaniya: Muzei pedagogikasi asosida ko'plab o'quv dasturlari, shuningdek, interfaol mashg'ulotlar, kvestlar, ekskursiyalar.

Fransiya: "San'at orqali ta'lim" konsepsiyasi, "Classes au Louvre" dasturi.

Yaponiya: An'anaviy madaniyat va zamonaviy pedagogik yondashuvlar, pedagogik gidlar va maxsus qo'llanmalar.

AQSh: Raqamli texnologiyalar va interfaol platformalar, onlayn kurslar va virtual sayohatlar.

O'zbekiston: Davlat dasturlari asosida muzeylarga sayohatlar va ko'rgazmalar.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, muzeylarning ta'lim tizimi bilan integratsiyasi yoshlarning ma'naviy-estetik rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston bu sohada xalqaro tajribalarni o'rganib, o'z tizimini yanada kuchaytirishi mumkin.

Solishtirma tahlildan ko'rinadiki, ko'plab rivojlangan mamlakatlarda muzeylar nafaqat ma'lumot manbai, balki faol ta'lim ishtirokchisi sifatida faoliyat yuritadi. O'zbekistonda ham bunday tizimli yondashuvni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda hozirda muzeylar bilan ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan bir qancha davlat dasturlari mavjud. Maktablar va universitetlar bilan aloqalar o'rnatilgan bo'lib, turli ko'rgazmalar va ilmiy anjumanlar tashkil etiladi. O'zbekiston muzeylarida ko'pincha maktab o'quvchilari uchun mo'ljallangan sayohatlar va ekskursiyalar o'tkaziladi. Biroq, bu tizimning rivojlanishi va uni yanada samarali qilish uchun xalqaro tajribalar bilan to'liq integratsiya qilish zarur.

Muammolar va takliflar

Olib borilgan tahlillar va ilmiy manbalar asosida aniqlandiki, O'zbekistonda muzeylar bilan ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni to'liq rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan quyidagi muammolar mavjud:

Tashkiliy-infratuzilmaviy muammo: Ko'pgina ta'lim muassasalari muzeylardan juda uzoq joylashgan. Qishloq hududlaridagi maktablarda transport masalalari ham katta muammo hisoblanadi¹⁶.

Muzeylarning ta'lim tizimi bilan integratsiyasini kengaytirish: O'zbekistonda muzeylar va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish. Ko'p holatlarda muzeylar faqat eksponat namoyish etuvchi joylar sifatida faoliyat yuritadi va ta'lim jarayoniga faqat cheklangan tarzda jalb qilinadi.

Malakali kadrlar tanqisligi: Ham muzei xodimlari, ham o'qituvchilar muzei pedagogikasining zamonaviy uslublari bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmaga ega emaslar¹⁷.

- **Tizimli strategiyaning yo'qligi:** Bugungi kunda ta'lim dasturlarida muzeylar bilan ishlashga oid uzoq muddatli strategiya mavjud emas. Har bir ta'lim muassasasi o'zining xohishiga ko'ra, epizodik tarzda hamkorlik qiladi¹⁸.
- **Axborot texnologiyalaridan foydalanishning sustligi:** Raqamli muzeylar, virtual ekskursiyalar, QR-kodli o'quv topshiriqlari kabi vositalar rivojlangan mamlakatlarda keng qo'llanilsa-da, O'zbekistonda bunday tajriba xududlar bo'ylar hali keng

¹⁶ Xasanov I. Muzeylar va zamonaviy ta'lim: dolzarb muammolar // Ijtimoiy fanlar, 2022, №1.

¹⁷ Madjidova Sh.M. Ta'lim tizimi va muzei hamkorligi // Oliy ta'limda innovatsiyalar, 2023, №2.

¹⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-261-son qarori, 2022.

yoyilmagan¹⁹.

Muzeylar yosh avlodning ma'naviy-axloqiy va estetik tarbiyasida muhim tarbiyaviy institutsional vosita hisoblanadi. Shu bois, yoshlarning muzeylarga tashrifini faollashtirish uchun quyidagi **takliflar taqdim etiladi**:

1. Muzey-ta'lim integratsiyasini kuchaytirish. Muzeylarni maktab va oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda ishlashini tizimli yo'lga qo'yish lozim. Bu muzeyning ta'lim-tarbiya jarayoniga to'g'ridan-to'g'ri integratsiyalashuvini ta'minlaydi.

Masalan, Buyuk Britaniyada Tate Modern muzeyi maktablar bilan maxsus "Tate Schools and Teachers" dasturini amalga oshirib, sinf darslarini muzey ekspozitsiyasi bilan bog'lagan holda estetik ta'limni samarali tashkil etmoqda²⁰.

Multimedia va interaktiv texnologiyalardan foydalanish. Zamonaviy yoshlar raqamli texnologiyalarga moyil ekanligini inobatga olgan holda, muzey ekspozitsiyalarini multimediali, interaktiv platformalar asosida boyitish kerak. Bu nafaqat qiziqish uyg'otadi, balki vizual va emotsional ta'sirni ham oshiradi. Jahon tajribasida, Germaniyaning Berlin shahridagi "Deutsches Technikmuseum" interaktiv ekspozitsiyalari orqali bolalar va yoshlarda ilm-fanga qiziqishni oshirishga erishgan²¹.

Muzey faoliyatini ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda faol targ'ib etish.

Yoshlar asosan raqamli makonda faol bo'lgani sababli, muzeylar Instagram, Telegram, YouTube kabi platformalarda faol kontent ishlab chiqishi va tarqatishi zarur. Bunda kreativ, qisqa formatdagi video va fotoxabarlar muhim rol o'ynaydi. 2022 yilda O'zbekiston Davlat san'at muzeyi "San'atLive" nomli Instagram-kanali orqali har haftalik jonli ekskursiyalar tashkil etib, yoshlar o'rtasidagi faol qatnashish ko'rsatkichini 40% ga oshirgani qayd etilgan²².

Yoshlar uchun maxsus muzee-loyiha va tanlovlar tashkil etish. Muzeylar tomonidan yoshlarga mo'ljallangan ijodiy tanlovlar, forumlar, foto va tasviriy san'at festivallarini yo'lga qo'yish, ularni joriy ekspozitsiyaga bog'lash tavsiya etiladi. Fransiyadagi Luvr muzeyi yoshlar uchun "Louvre Youth Lab" dasturi doirasida turli master-klass va ijodiy sessiyalar tashkil etib, yoshlar qatlamlarining muzee faoliyatida ishtirokini 60% ga oshirgan²³.

Imtiyozli yoki bepul kirish siyosatini joriy etish. Bu amaliyotda joriy etilgan bo'lsada yanada kengaytirish, ayniqsa, ijtimoiy himoyaga muhtoj yoshlar qatlami uchun bepul muzey tashriflari, talabalar uchun chegirmalar, "Muzey kuni"da barchaga ochiq faoliyat shakllari tadbiq etilishi maqsadga muvofiq. YuNESKO tavsiyasiga ko'ra, yoshlarning madaniyat muassasalariga kirish imkonini kengaytirish — ularning madaniy merosni o'zlashtirish darajasini yuqori darajada ta'minlaydi²⁴.

Muzey-volontyorlik dasturlarini yo'lga qo'yish. Yoshlar o'rtasida muzey volontyorlari guruhlarini shakllantirish orqali ularning muzey hayotida ishtirokini kuchaytirish mumkin. Bu yoshlar uchun ham ijtimoiy faoliyat, ham ta'limiy jarayonga aylanadi. Amerika Qo'shma Shtatlaridagi Smithsonian Institution'da volontyorlik dasturlari

¹⁹ UNESCO. Museums and Education: A Cultural Perspective. – Paris, 2019.

²⁰ Tate Modern. "Schools and Teachers Programme." London, 2023.

²¹ Schneider, A. "Interactive Museums and Youth Engagement in Germany." *Journal of Museum Education*, Vol. 45, No. 2, 2020.

²² "O'zbekiston davlat san'at muzeyi faoliyati." *Madaniyat va San'at*, 2022, №3.

²³ Durand, C. "Louvre Youth Lab: Engaging Teens in Heritage." *Museum International*, Vol. 71, 2019.

²⁴ UNESCO. "Recommendation Concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections." Paris, 2015.

turli yoshdagi o'quvchilarni muzeyga jalb etishda samarali usul sifatida amal qiladi²⁵.

Muzey-ta'lim konsepsiyasini ishlab chiqish O'zbekistonda umumta'lim maktablari va muzeylar hamkorligini tartibga soluvchi umummilliy strategik hujjat qabul qilinishi lozim. Unda maqsadlar, vazifalar, indikatorlar va monitoring mexanizmi belgilanishi kerak.

Metodik qo'llanmalar yaratish O'qituvchilar va muzey xodimlari uchun "muzeyda dars o'tkazish metodikasi", "ko'rgazmadan foydalanish yo'llari" kabi amaliy qo'llanmalar tayyorlanishi zarur.

Pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash Pedagog kadrlar uchun muzey pedagogikasi bo'yicha malaka oshirish kurslari tashkil etilishi maqsadga muvofiq. Bu kurslar amaliy mashg'ulotlar, keys-stadi, trening va ishchi daftarlar asosida o'tkazilishi kerak.

Axborot texnologiyalarini keng joriy etish Virtual muzeylar, AR/VR platforma, 360° ekskursiyalar, QR-kodli "intellektual saflar" muzey ta'limida innovatsion yondashuvlarni amalga oshirishga yordam beradi²⁶.

Maktab muzeylarini rivojlantirish Har bir maktabda mini-muzey tashkil qilinishi, u orqali o'quvchilar o'zlari ekspozitsiya tayyorlashi, ekskursiya olib borishi va milliy yodgorliklar haqida tadqiqotlar o'tkazishi mumkin. Bu interaktiv, faol ta'lim shakli hisoblanadi.

Xalqaro hamkorlikni kengaytirish Germaniya, Fransiya, Yaponiya kabi davlatlar bilan muzey-ta'lim yo'nalishida ilmiy loyihalar, stajirovkalar va o'quv-moddiy almashinuv tizimini yo'lga qo'yish lozim.

Kutilayotgan natijalar

Agar mazkur takliflar amalga oshirilsa, quyidagi ijobiy natijalarga erishish mumkin:

- Yoshlarda tarixiy xotira, milliy qadriyatlarga hurmat, estetik did rivojlanadi;
- Ta'lim mazmunidagi real hayot bilan bog'liqlik ortadi;
- Oila-maktab-madaniyat muassasalari o'rtasida ijtimoiy sheriklik mustahkamlanadi;
- Yoshlar dunyoqarashi, faol fuqarolik pozitsiyasi shakllanadi.

XULOSA

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, muzeylar ta'limning ajralmas qismiga aylangan holatlarda, yoshlar nafaqat madaniy-estetik bilimlarga ega bo'ladilar, balki ularning shaxsiy kamoloti, ijtimoiy mas'uliyati va fuqarolik ongida ijobiy o'zgarishlar yuz beradi. O'zbekiston sharoitida ham bu kabi ilg'or tajribalarni mahalliy ijtimoiy-madaniy kontekstga moslashtirish dolzarb vazifadir.

Ta'lim muassasalari va muzeylar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik yosh avlodda mustahkam tarixiy xotira, milliy qadriyatlarga hurmat va san'atga nisbatan chuqur qiziqish uyg'otadi. Shu sababli, bu ikki tizim o'rtasida samarali integratsiyani ta'minlash muhim strategik vazifa sifatida qaralishi lozim.

Tadqiqot mobaynida O'zbekistonda muzey-pedagogika borasidagi amaliyotlar, mavjud qonunchilik va xalqaro tajribalar chuqur tahlil qilindi. Natijada, mamlakatda mavjud muammolar va ularni bartaraf etishga doir amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Xususan, o'quv dasturlariga muzey faoliyatini kiritish, pedagoglar va muzey xodimlari o'rtasida metodik hamkorlikni yo'lga qo'yish, raqamli texnologiyalar asosida interaktiv

²⁵ Smithsonian Institution. "Annual Report." Washington, 2021.

²⁶ Yamamoto, K. Digital Learning in Museums: Practices and Challenges. – Tokyo, 2020.

loyihalarni kengaytirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ilgari surildi.

Yoshlarning estetik va ma'naviy rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatishga xizmat qiluvchi muzey-ta'lim hamkorligini keng joriy etishga zamin yaratadi. Shu asosda, mazkur tadqiqot natijalari kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan izlanishlarga metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zhang, H. University-Museum Collaborations in China: Case Study of Tsinghua and the National Museum. — Beijing: Educational Research Press, 2020. — S. 112–118.
2. Liu, Y. Innovations in Heritage Education: The Shanghai Model. // Journal of Chinese Education. — 2021. — №4. — S. 47–53.
3. Chen, L. Digital Museum Learning in China: Building Platforms for the Future. — Shanghai: Museum & Technology Review, 2022. — S. 60–68.
4. Ministry of Education, Korea. Museum Education Activation Plan. — Seoul: MoE Publication Office, 2013. — S. 14–22.
5. Lee, J. H. University-Museum Collaborations in Korea: Case Study of National Museum and KNU. // Korean Journal of Museum Education. — 2020. — №2. — S. 33–40.
6. Kim, S. Y. Digital Museum Learning in Korea: Practices at MMCA. — Seoul: Art & Education Journal, 2022. — №5. — S. 59–66.
7. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – 23.09.2020. – Lex.uz.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarning estetik tarbiyasi konsepsiyasi to'g'risida"gi qarori. – 2021.
9. PQ-261-son Prezident qarori. – 2022-yil 27-may. – Lex.uz.
10. "O'zbekiston davlat san'at muzeyi faoliyati", Madaniyat va San'at, 2022, №3.
11. Becker, H.C. Museumspädagogik heute. – Berlin: Museum-Verlag, 2012. – 146 S.
12. Musée du Louvre. "Classes au Louvre" – Rapport pédagogique. – Paris, 2020. – URL: www.louvre.fr
13. Yamamoto, K. Education and Museum Collaboration in Japan. – Tokyo: National Museum Press, 2018.
14. Smithsonian Institution. Education resources. – URL: www.si.edu/education
15. Madaniyat vazirligi hisobotlari, 2023. – URL: www.madaniyat.uz.
16. Tate Modern. "Schools and Teachers Programme." London, 2023.
17. Schneider, A. "Interactive Museums and Youth Engagement in Germany." *Journal of Museum Education*, Vol. 45, No. 2, 2020.
18. "O'zbekiston davlat san'at muzeyi faoliyati." *Madaniyat va San'at*, 2022, №3.
19. Durand, C. "Louvre Youth Lab: Engaging Teens in Heritage." *Museum International*, Vol. 71, 2019.
20. UNESCO. "Recommendation Concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections." Paris, 2015.
21. Smithsonian Institution. "Annual Report." Washington, 2021.
22. Ministry of Education and Culture of Finland. Culture for All Programme. Helsinki: MEC, 2008. – 42 b.
23. Ateneum Art Museum. Learning at Ateneum. – Helsinki: Finnish National Gallery, 2021. –

28 b.

24. Kallio, T. Museopedagogiikka ja oppimiskokemus. Kasvatus ja Aika, 2020, №2. – B. 45–59.

25. UNESCO. Culture and Education: Report on the Role of Cultural Institutions in Learning. – Paris: UNESCO Publishing, 2019. – 66 p.

26. Kultus.fi. Learning Content and Resources for Teachers. [Elektron resurs] – Rejim kirish: <https://www.kultus.fi> –